

BIBLIOFILINIAI LEIDINIAI IR JŲ LEIDYBOS PATIRTYS LIETUVOJE

Alma Braziūnienė | Vilniaus universiteto Knygotyros
ir dokumentotyros institutas
Universiteto g. 3, LT-01513 Vilnius, Lietuva
El. paštas: alma.braziuniene@kf.vu.lt

Straipsnyje nagrinėjama bibliofilinio leidinio samprata, šių specifinių leidinių tipologija, jų radimasis ir raida užsienio šalyse ir Lietuvoje. Tiriama Lietuvoje veikiančių bibliofilų organizacijų pastaraisiais dešimtmečiais leisti numeruoti leidiniai bei pavieniai įvairių Lietuvos leidyklų leidiniai, galimi įvardyti kaip bibliofiliniai. Daroma išvada, kad tokie numeruoti leidiniai, be tam tikrų išimčių, bibliofilinio leidinio statuso neatitinka, todėl kalbėti apie šiandienos Lietuvoje susiformavusių bibliofiline kultūra grįstų bibliofilinių leidinių leidybos tradiciją negalime, nors sėkmingų pavienių pavyzdžių esama. Lietuvoje yra tarptautinį pripažinimą pelniusių knygų dailininkų, bet šiandienos leidėjai bibliofilinius leidinius leisti nei teoriškai, nei praktiškai nėra pasirengę. Lietuvos bibliofilų klubai daugiausia telkia knygų skaitytojus mėgėjus, o ne bibliofilus kolekcininkus, todėl daugiau yra pasyvūs idėjiniai bibliofilijos judėjimo rėmėjai, iš esmės nedarantys įtakos bibliofilinių leidinių radimuisi. Vis dėlto kai kurių Lietuvos kolekcininkų bibliofilų pradėta leidybinė savo kolekcijų viešinimo veikla rodo, kad galima sėkmingai jungti verslo, kolekcionavimo ir meno sklaidos tikslus. Tvirtindami, kad šiandienos bibliofilinė leidyba yra Lietuvos leidybos paraštėse, turime sutikti, kad tam tikrų viltingų ženklų vis dėlto esama.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: *bibliofilinis leidinys, bibliofilinių leidinių rūšys, Rokšberio klubas (Roxburghe Club), bibliofilų klubai, XXVII knygos mėgėjų draugija, Martyno Mažvydo bibliofilų klubas, numeruoti leidiniai, leidyba.*

Vakarų šalys gali pasigirti sena bibliofilinių leidinių leidybos tradicija. Lietuvoje ji pradėta tik tarpukaryje XXVII knygos mėgėjų draugijos dėka. O ar toks reiškinys kaip bibliofilinė leidyba egzistuoja šiandienos Lietuvoje? Šis ir kiti su bibliofiline leidyba susiję klausimai (kas yra bibliofilinis leidinys ir kuo ypatinga bibliofilinių leidinių leidyba, kas turėtų rūpintis specifinių bibliofilinių leidinių radimuisi, puoselėti ir skatinti šią leidybos rūšį, ar šiandienos Lietuvoje veikiančios

bibliofilų klubai turi savo poziciją šiuo klausimu ir ar jų išleisti leidiniai skirtini bibliofilinių leidinių kategorijai ir pan.) bus nagrinėjami šiame straipsnyje.

Specialiau apie bibliofilinių leidinių leidybos problemas Lietuvos mokslinėje spaudoje diskutuota nebuvo. Šia tema rašyta tik gretutinių temų straipsniuose ir veikaluose, kuo nors susijusiuose su bibliofilija¹. Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultete bakalauro darbą šia tema yra apgynusi Paula Brukaitė². Užsienio tyrėjai bibliofilinei leidybai yra skyrę dėmesio³. Bibliofilinės leidybos klausimai knygotyros tyrimuose išlieka aktualūs.

Rengiant šį straipsnį remtasi lietuvių ir užsienio knygotyrininkų publikuotais darbais. Tyrimo šaltiniai – autorės surinkta informacija apie pastaraisiais dešimtmečiais Lietuvos bibliofilų organizacijų (žr. 1–2 priedus) ir įvairių Lietuvos leidyklų išleistus numeruotus leidinius. Straipsnyje taikyti analitinis ir lyginamasis bei interpretacinis metodai.

KAS YRA BIBLIOFILINIS LEIDINYS?

Dėl bibliofilinio leidinio apibrėžties įvairių šalių knygotyrininkai (lietuvių⁴, rusų⁵, anglų⁶, vokiečių⁷, lenkų⁸) iš esmės sutaria, šios sąvokos apibrėžtis iš-

1 BRAZIŪNIENĖ, Alma. *Bibliofilija kaip asmenybės raiška*: Kazio Varnelio biblioteka: [monografija]. Vilnius, 2008, p. 180–182; KALIBATAITĖ, Kamilė. *Bibliofiliniai faksimiliniai leidiniai*. Vilnius, 2013.

109 p., iliustr.; *Meninės knygrišytės paroda „Bibliofilinė knyga“*: parodos katalogas. Sudaryt. Rūta Taukinaitytė-Narbutienė. Vilnius, 2016. 47 p.: iliustr.

2 BRUKAITĖ, Paula. *Bibliofilinių leidinių leidyba Lietuvoje 1991–2012 metais*. Vilniaus universitetas, Komunikacijos fakultetas. Vilnius, 2013. 65 p.

3 Žr. BENTON, Megan. *Beauty and the Book: Fine Editions and Cultural Distinction in America*. New Haven, 2000. 323 p.; KACZOROWSKI, Wojciech. *Polskie druki bibliofilskie*: broszury i druki ulotne. Wrocław, 1996. 86 p.; REPUCHO, Ewa. *Fanaberie i pasje*: edycje bibliofilskie i druki ozdobne Biblioteki Narodowej w Warszawie. Warszawa, 2006. 63 p.; WALSDORF, John J. The librarian/ bibliophile and the antiquarian/op books from the publisher's perspective. *Library Acquisitions: Practice & Theory*, 1991, vol. 15, iss. 1, p. 77–83; СЕСЛАВИНСКИЙ, Михаил; ТАРАКАНОВА, Ольга. *Книги для гурманов: библиофильские издания конца*

XIX–начала XX века. Москва, 2010. 309 p.

4 „Bibliofilinis leidinys – bibliofilų interesams tenkinti skirtas vienkartinis arba period. leidinys. Požymiai: aukšta poligr. kultūra, meniškasis įrišimas, geros rūšies popierius, nedidelis tiražas, egzemplioriai numeruoti. Platinamas tik tarp bibliofilų klubo arba draugijos narių, dalis tiražo gali būti parduodama už didesnę kainą <...>“. Žr. *Knygotyra*: enciklopedinis žodynas. Vilnius, 1997, p. 47.

5 „Leidiny, nuo masinės knygų produkcijos besiskiriantis tiražu ir bibliofilų ypatingai vertinamomis išorinėmis ypatybėmis: aukštu leidinio meninio ir poligrafinio apipavidalinimo lygiu, popieriaus rūšimi, formato originalumu, papildomai įdedamomis [ilustracijomis], numeruotais egzemplioriais (kartais pasirašytais autoriaus arba dailininko ištaipytais ranka), neįprastu įrišu ir kt. Gali egzistuoti kartu su masinės produkcijos knyga kaip suvenyrinis variantas. Leidžia specialios mėgėjiškos leidyklos siauram bibliofilų ratui dažnai gana aukštomis kainomis. Pastaruoju metu bibliofilinio leidinio samprata dėl plačių poligrafinės technikos galimybių plečiasi.“ ЛАСУНСКИЙ, О. Г.

dėstyta specializuotuose knygotyros žodynuose ir žinynuose: bibliofiliniu įprasta laikyti leidinį, nuo masinės knygų produkcijos besiskiriantį mažu tiražu ir išskirtinėmis išorės ypatybėmis (aukštu leidinio meninio ir poligrafinio apipavidalinimo lygiu, iliustracijomis, popieriaus rūšimi, numeruotais egzemplioriais, dažniausiai pasirašytais autoriaus, įvairiais kitais formaliais bibliofilinio leidinio požymiais). Kitaip tariant, tai leidinys ne kiekvienam skaitytojui, jo leidyba iš anksto sumanyta kaip reikalaujanti išskirtinių pastangų, netipinė, netiražinė, o tokio leidinio būsimasis savininkas – ne skaitytojas apskritai, o bibliofilas kolekcininkas. Tai elitinis leidinys. Tokia būtų bibliofilinio leidinio samprata siaurąja prasme.

Kartu bibliofilinio leidinio sąvoką įmanu traktuoti ir kiek abstraktesne prasme. Antroji termino samprata susijusi su sąvoka *bibliofilija*, o šioji itin daugiaprasmė, ją skirtinguose kontekstuose galima suvokti įvairiškai, priklausomai nuo to, kas, kaip ir apie ką kalbama. Į mūsų vartoseną įaugęs talpus graikiškas terminas *bibliofilija* (knygų meilė) gali reikšti ir tiesiog knygų pomėgį (norą jas skaityti), ir norą jų, perskaitytų, neišmesti, rinkti, ir daugiau nei norą – aistrą jas kolekcionuoti, t. y. turėti tokias knygas šalia savęs kaip itin patrauklius, mielus estetiškus daiktus – gero turinio (geros literatūros) ir gražios, meniškai stilingos išorės, išsiskiriančios kokybišku maketu, geru viršeliu, tinkamai parinktu popieriumi, meniškėmis, tinkamai suderintomis iliustracijomis, grakščiu ir funkcionalių šriftu, interlinijomis ir, svarbiausia, visų šitų komponentų darna. Tai būtų leidyklose išleistos tiražinės knygos, bet parengtos tinkamai meniškai ir profesionaliai.

Individualiai ir gana subjektyviai vartojama bibliofilinio leidinio sąvoka ypač paplitusi tarp pačių bibliofilų: niekas neuždraus kiekvienam skirtingai suprasti šią sąvoką – kas jam, tarkim, kaip kolekcininkui, yra bibliofilinis leidinys ir kokias knygas tokių bibliofilinių leidinių grupei priskirti. Antai pavartę bibliofilo Gintauto Trumpio asmeninės bibliotekos katalogą⁹, jame rasime nemažai užfiksuotų bibliofilinių leidinių. Pats katalogo sudarytojas pratarmėje yra įvardijęs, kokios knygos suregistruotos kataloge *Knygos apie knygas*: knygotyriniai leidiniai, knygos apie bibliotekas, spaustuves, įrišus, faksimiliniai leidiniai, bibliografijos, mažatiražiai (iki 100 egz.) ir bibliofiliniai leidiniai¹⁰. Bet kaip suprantami ir apibrėžiami bibliofiliniai leidiniai, nepaaiškinta. Antai prie Utenos spaustuvėje 90 egz. tiražu išleisto Kazimiero Lukoševičiaus veikalo *Paslaptingas Puziniškis* (nr. 1651, p. 183) pažymėta: „Bibliofilinis leidinukas“. Leidinys netgi nenumeruotas, tad kas jį daro bibliofilinį? Arba štai Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro 1997 metais 50 egz. tiražu išleistas *Kun. Deimanto Brogio pogrindžio spaudos rinkinio katalogas* (nr. 1585, p. 177) irgi įvardytas kaip „Bibliofilinis leidinukas“ – ar bibliofilinis jis vien todėl, kad išleistas mažu 50 egz. tiražu? Kokiais leidinio bibliofiliskumo kriterijais pasižymi nr. 2076 (p. 112) aprašytas 26 puslapių leidinukas

(bukletas) apie Rusijos bibliofilų organizacijas ar literatūros apie bibliofiliją rodyklė (nr. 1883, p. 207)? G. Trumpis taip komentuoja šiuos dalykus: „Šiuolaikinis bibliofilinis leidinys – tai leidinys, išleistas mažu tiražu (25–100 egz.) ir tai esminis dalykas. Jeigu leidinio išleista tik keletas ar keliolika egzempliorių, bet jis neregistruotas svarbiausiose šalies bibliotekose, tai aš jo į bibliofilinių leidinių sąrašą neįtraukčiau. Jeigu tiražas ir didesnis (100–300 egz.), bet dalis tiražo yra vardiniai ir (ar) numeruoti ar (ir) meniškai įrišti egzemplioriai, tai mano bibliotekoje jie bus įvardyti kaip bibliofiliniai. Spaudos leidinį su žinomo asmens įrašu taip pat priskiriu prie bibliofilinių. Kitaip sakant, jeigu šiuolaikinė knyga kažkuo išsiskiria iš kitų ir ją labai sunku surasti bei įsigyti, tai mano bibliotekoje ji irgi bus bibliofilinė.“¹¹

Bibliofilas Kazys Varnelis (1917–2010) savo didžiulėje 9,5 tūkst. asmeninėje bibliotekoje ištisa knygų lentynų eilę buvo paskyręs bibliofiliniams leidiniams. O jiems priskirdavo ir, pavyzdžiui, tiražinius, bet itin aukšto meninio lygio (itin meniškai „pasisekusius“) leidinius. Tokios jo pamėgtos ir pabrėžtinai vertintos buvo Algirdo Steponavičiaus ir Birutės Žilytės iliustruotos Kosto Kubilinsko knygos vaikams, leistos dar sovietinėje Lietuvoje. Šis faktas K. Varneliui itin imponavo. Bet bibliofiliniais jis vadino ir beveik 1,5 tūkst. XIX–XX a. pradžios daugiausia anglosaksiškosios, taip pat prancūzų ir vokiečių literatūros knygų, saugomų jo bibliotekoje ne skaityti, o grožėtis jomis kaip to meto leidybos artefaktais. Ypač vertino *art nouveau* stiliaus kolenkoro apdarais, bet auksintais viršelio ornamentais tiražinių angliškų knygų kolekciją, vis pabrėždamas, kad tokių, kaip neva nevertingų, ilgai niekas nerinko, o dabar jos tapusios itin retos. Taigi labai svarbus yra subjektyvus bibliofilo kolekcininko požiūris į vieną ar kitą tokį leidinį. Ne veltui Eveno Hosheno leidykla Izraelyje savo devizu yra pasirinkusi posakį „Aš bibliofilas ir aš netgi žinau, kas tai yra“.¹²

Taikliai bibliofilinį leidinį yra apibūdinusi dailėtyrininkė Giedrė Jankevičiūtė: „Bibliofilo knyga <...> vadinsime knygą, tikslingai skirtą žinovams, dažniausiai knygų kolekcininkams, ir pasižyminčią ypatinga apipavidalinimo, popieriaus, spaudos kokybe.“¹³ Šiame apibrėžime tiksliai įvardyta bibliofilinio leidinio paskirtis

Библиофильское издание. In *Книга: энциклопедия*. Москва, 1999, с. 97.

6 Bibliophile edition. In *ODLIS: Online Dictionary for Library and Information Science* by Joan M. Reitz [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015 m. rugsėjo 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.abc-clio.com/ODLIS/odlis_b.aspx>.

7 Bibliophile Drucke. In *Lexikon des gesamten Buchwesens*. Hrg. von Severin Corsten. 2. Aufl. Stuttgart, 1987. Bd. 1, p. 375.

8 Wydanie (edycja) bibliofilskie. In *Encyklopedia*

wiedzy o książce. Wrocław i i., 1971, p. 2521–2522.

9 TRUMPIS, Gintautas. *Asmeninė biblioteka*: katalogas. Kn. 1: Knygos apie knygas. Vilnius, 2014. 288 p.

10 Ten pat, p. 9.

11 Gintauto Trumpio 2016 m. rugpjūčio 29 d. el. laiškas autorei.

12 *Even Hoszen Private Press* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015 m. rugsėjo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.evenhoshen.co.il/?CategoryID=371>>.

13 JANKEVIČIŪTĖ, Giedrė. *Lietuvos grafika, 1918–1940*. Vilnius, 2008, p. 105.

(bibliofilams, knygų kolekcininkams) ir išryškinti bibliofilinio leidinio požymiai (meninis apipavidalinimas, spaudos ir popieriaus kokybė). Čia dar pabrėšime, kad bibliofilinio leidinio egzistavimui itin svarbus paties bibliofilo ar kito knyga besidominčio asmens išprusimas, noras gilintis į bibliofilijos istoriją ir bibliofilinio judėjimo ideologiją, tam tikra savivoka. Subtilų bibliofilinio leidinio ir, tarkim, senųjų leidinių skirtumą taikliai yra pastebėjusi Rūta Taukinaitytė-Narbutienė: „Senos knygos bibliofilinę vertę gali įgyti savaime, o bibliofiliniuose leidiniuose šios vertės siekiama sąmoningai ir tikslingai. Tad daug dėmesio skiriama tiek teksto parinkimui, tiek spaudai, tiek medžiagoms, tiek meniniam apipavidalinimui, o unikalumą ir retumą sąlygoja mažas tiražas, sudėtingos, kartais rankų darbo, technikos. Bibliofilinės knygos – tai noras knygoje pasiekti tą unikalumą, retumą, išskirtinumą, kuriuos knyga prarado masinėje gamyboje, patirti tokį pat stiprų ir paslaptingą knygos poveikį, kokį gali skleisti šimtametės knygos. Bibliofiliniai leidiniai – tai senųjų knygų ilgesys. Tai teksto amžinybė.“¹⁴ Ir kartu dailėtyrininkė pažymi: „Kur yra riba tarp meninio leidinio ir bibliofilinės knygos, toli gražu ne visada aišku.“¹⁵

BIBLIOFILINIŲ LEIDINIŲ TIPOLOGIJA

Iš esmės bibliofilinio leidinio požymiai dar XIX amžiaus pradžioje buvo atspindėti garsiojoje Thomo Frognalio Dibdino knygoje *Bibliomanija, arba pamušimas dėl knygų*¹⁶ (Londonas, 1809, antroji laida – 1811, trečioji – 1842). Joje autorius diagnozavo bibliofilijos „ligą“ – nenugalimą norą rinkti knygas. Tokių leidinių požymių, dėl kurių galima apsibrėsti knygų kolekcionavimo liga, T. F. Dibdinas yra išskyręs dvylika: didelis, išskirtinis formatas; neišpaustyti leidiniai; iliustruoti leidiniai; išskirtiniai (dėl kokių nors kitų leidybos ypatybių) leidiniai; spausdinti ant pergamento; pirmosios laidos; itin originalūs egzemplioriai (kai to originalumo pagrindas kokie nors techniniai defektai, riktai ir pan.); senaisiais šriftais spausdinti leidiniai; privačiosios spaudos leidiniai; drausti, persekioti ar sudeginti pasmerkti leidiniai; visos vieno veikalo laidos; didelės apimties daugiatomiai leidiniai¹⁷. Kaip tik dėl jų, anot T. F. Dibdino, bibliofilai serga bibliomanijos liga, o norint šią ligą išgydyti, – teigė T. F. Dibdinas, – reikia patiems leisti tokius leidinius. Taip radosi bibliofilų klubų judėjimas: Londone 1812 metais įsikūrė pirmasis – Roksberio (Roxburghe) klubas. Jo ideologija buvo grįsta T. F. Dibdino suformuluotais bibliofilijos „ligos simptomais“, t. y. bibliofilinių leidinių išskirtinumo požymiais.

Lenkų bibliofilijos tyrėjas Janusz Dunaanas, nagrinėjęs bibliofilinių leidinių požymius, išskyrė tam tikras šių leidinių rūšis¹⁸. Apie bibliofilinių leidinių požymius ir tokių leidinių rūšis taip pat yra rašiusi rusų knygotylininkė Olga Tarakanova¹⁹, Michailas Seslavinskis²⁰, pateikęs savo klasifikaciją, ir kt.

Pasiremdami jų ir straipsnio autorės darbo su bibliofiliniais leidiniais patirtimi, čia pateikiame apibendrintą, papildytą bibliofilinių leidinių skirstymo į grupes ir rūšis lentelę. Bibliofilinius leidinius pagal aptartus požymius pirmiausia siūlome skirstyti į dvi dideles grupes: bibliofiliniai leidiniai siaurąja žodžio prasme (*sensu stricto*) ir bibliofiliniai leidiniai plačiąja žodžio prasme. Pirmosios grupės leidiniai – netirražiniai, t. y. viešai (per knygynų tinklus ir pan.) neplatinami, atvirksčiai, leidžiami itin mažam asmenų ratui, būtinai numeruoti, su specifiniais meniniais leidinio požymiais (popierius, įrišas, specialus dizainas ir kt.). Savo ruožtu šios grupės leidinius dar galima skirstyti į *Private Press*, *extra* iliustruotus, prabangiuosius („liuksusinius“), faksimilinius bibliofilinius leidinius, dailininko knygas ir kt.

Tai nereikia, kad visi išvardyti pirmosios grupės bibliofilinių leidinių požymiai būdingi visiems šių rūšių leidiniams. Dažniausiai kiekvienos rūšies leidiniai turi tik tam tikrus specifinius požymius, aiškiai išskiriančius juos iš kitų. Tarkim, *Private Press* – tai asmeninėmis staklėmis asmeniniam naudojimui (neskirti prekybai) spausdinti leidiniai (spausdinimas savo malonumui), bet – pabrėžtina – aukšto meninio lygio, reikalaujantys išmanyti knygos meną. Tai privačios elitinės spaudos leidiniai. Lietuvių kultūroje tokio reiškimo kaip *Private Press* neturime, nors, tikėtina, XIX–XX amžiaus dvarų kultūroje jis egzistavo.

Extra iliustruotais leidiniais Vakarų kultūroje vadinami tie knygų egzemplioriai, kurie turi papildomos iliustracinės medžiagos: portretų, grafikos darbų, pieši-

14 Paroda „Bibliofilinė knyga“. Vilniaus grafikos meno centras, Dailininkų sąjungos galerija. 2016.06.28 – 2016.07.23. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016 m. birželio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.nemokamirenginiai.com/parodos>>.

15 TAUKINAITYTĖ-NARBUTIENĖ, Rūta. Bibliofilinė knyga – senųjų knygų ilgesys. Iš *Meninės knygraišytės paroda „Bibliofilinė knyga“*. Vilnius, 2016, p. 6.

16 Vieną iš naujesnių laidų žr.: DIBDIN, Thomas Frognal. *The Bibliomania or Book Madness Containing Some Account of the History, Symptoms, and Cure of this Fatal Disease...* Ed. by Peter Danckwerts. Richmond: Tiger of the Stripe, 2004. 223 p. ISBN 1–904799–01–9.

17 DIBDIN, Thomas Frognal. *Bibliomania, or Book Madness: A Bibliographical Romance*. New and improved edition. London, 1842, p. 44; DIBDIN, Thomas Frognal. *The Bibliomania or Book Madness Containing Some Account of the History,*

Symptoms, and Cure of this Fatal Disease... Ed. by Peter Danckwerts. Richmond, 2004, p. 56.

18 ДУНИН-ГОРКАВИЧ, Януш. К типологии библиофильской книги. In *Актуальные проблемы теории и истории библиофильства: тезисы сообщений 3-й всесоюзной научно-практической конференции*. Ленинград, 1989, с. 21–22.

19 ТАРАКАНОВА, Ольга. *Антикварная книга* [interaktyvus]. Москва: Московский государственный университет печати, 2000 [žiūrėta 2015 m. rugsėjo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.hi-edu.ru/e-books/AK/3-2-09.htm>>.

20 СЕСЛАВИНСКИЙ, Михаил. Родители библиофильских изданий – французские книгоиздатели и русские художники. In *Федеральное агентство по печати и массовым коммуникациям* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015 m. lapkričio 23 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.fapmc.ru/mobile/activities/biblio/item1266.html>>.

Grupės	Požymiai	Rūšys
Sensu stricto = Bibliofiliniai siaurąja žodžio prasme = Netiražiniai leidiniai	<ul style="list-style-type: none"> • Itin mažas tiražas • Numeruoti egzemplioriai: <ul style="list-style-type: none"> – vardiniai – specialios numeracijos (romėniškais, arabiškais skaitmenimis, kitokios numeracijos ir pan.) • Viešai neplatinami • Meninis įrišas • Specialus popierius (skirtingas atskiroms tiražo dalims: japoniškas, kinų, veleninis) • Išskirtiniai dalies tiražo požymiai: autoriaus, dailininko ir kt. pasirašyti egzemplioriai, pridėtinės iliustracijos ir kt. • Išskirtinės meninės vertės arba specialios technikos iliustracijos, kartais spalvintos ranka • Specialus, tik tam leidiniui sukurtas šriftas • Neįrišti, neapipjaustyti leidiniai • Išskirtinis (vienetinis) dailininko dizainerio darbas • Neįprastas formatas • Didelė specialios tiražo dalies kaina • Išsami informacija apie leidinio dalies tiražo išskirtinumą (dažnai specialiai sukomponuotame lape knygos pradžioje ar kitur) 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Private Press</i> • <i>Extra</i> iliustruoti • Faksimiliniai bibliofiliniai leidiniai • Prabangieji bibliofiliniai leidiniai („liuksusiniai“, pranc. <i>livres de luxe</i>) • Dailininko knygos
Bibliofiliniai plačiaja žodžio prasme = Tiražiniai bibliofiliniai leidiniai = Subjektyviai (sąlygiškai) bibliofiliniai leidiniai	<ul style="list-style-type: none"> • Aukšta meninė leidinio kultūra (viso tiražo) • Išskirtinės egzemplioriaus ypatybės • Paminklinės knygos (knygos meno šedevrai) • Drausti leidiniai • Subjektyvūs, tik knygos savininkui svarbūs įvairūs išskirtiniai viso knygos tiražo ar jo dalies (vieno egzemplioriaus) požymiai 	

nių, autografuotų laiškų ir kt. Dažniausiai šie papildai būna paimti iš kitų leidinių. Tokių *extra* leidinių pavyzdžių galima rasti Kazio Varnelio bibliotekoje (Lietuvos nacionalinis muziejus).

Dailininko knyga yra priimta vadinti tokius bibliofilinius leidinius, kurių arba iliustracijos yra atspausintos iš autorinių spaudos formų (dailininko knyga plačiau prasme), arba jie yra vienetiniai, tekstinę funkciją praradę leidiniai, egzistuojantys tik kaip artefaktai, meno objektai (dominuoja iliustracijos, o ne tekstas)²¹. Jau galime kalbėti apie dailininko knygos tradiciją šiandienos Lietuvoje: nuo 1997 metų Vilniuje rengiamos tarptautinės dailininko knygų trienalės (2015 m. spalio 22–lapkričio 21 d. vyko jau septintoji Vilniaus dailininko knygų trienalė).

Antrosios grupės bibliofiliniai leidiniai – tai dažniausiai tik pačiam knygos savininkui svarbūs, įvairiais jam ypatingais egzemplioriaus ar ir viso tiražo požymiais išsiskiriantys leidiniai, paminklinės reikšmės ar itin aukštos meninės kultūros tiražinės leidybos knygos. Kitaip tariant, tai subjektyviai suprantamų (sąlyginių) bibliofilinių leidinių grupė. Su tokia vieno bibliofilo surinkta kolekcija, kaip minėta, akivaizdžiai galima susipažinti K. Varnelio namuose-muziejuje.

Reikia pabrėžti, kad lentelėje pateiktų bibliofilinių leidinių požymių išvardijimas netaiko būti baigtinis. Tokių požymių, be abejonės, gali būti ir daugiau, ir kitokių. Jie priklauso nuo atskirose šalyse susiklosčiusių bibliofilinių leidinių leidybos ir vartosenos tradicijų, kultūrinių kontekstų ir pan. Juolab kad XXI amžius keičia knygos unikalumo sampratą: kas kadaise buvo vienetiniai, specialiai kuriami knygos egzemplioriai, dabartinių technologijų dėka gali virsti įprastinėmis, kiekvienam prieinamomis knygomis. Čia norėta pateikti tik apibendrintas esmines, dažniausiai pasitaikančias bibliofilinių leidinių rūšis ir jų požymius.

BIBLIOFILINIŲ LEIDINIŲ LEIDYBOS RAIDA

Bibliofilinių leidinių leidyba neatsirado kartu su Johanno Gutenbergo išradimu XV amžiaus viduryje. Tokių leidinių radimasis ir kaita glaudžiai siejasi su bibliofilijos ir apskritai kolekcionavimo raida Europoje, naujų prabangesnių popieriaus rūšių atsiradimu, knygos iliustravimo būdų ir grafikos technikų tobulėjimu ir įvairiomis kitomis kultūros raidos aplinkybėmis. Kaip tikrojo bibliofilinio leidinio pirmtakus galima įvardyti *extra* iliustruotų leidinių atsiradimą XVIII amžiaus

21 Dailininko knygos kūrėja Angela Lorenz, teigdama, jog sunku tiksliai suformuluoti, kas vadinama dailininko knyga, pabrėžia šių bibliofilinių leidinių vienetiskumo priešpriešą tiražinei leidybai ir rankų darbo – mašininėi. Žr. LORENZ, Angela.

Artist's Books – For Lack of a Better Name [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016 m. sausio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.angelalorenzartistsbooks.com/whatis.htm>>.

Prancūzijoje, kai atskiri knygos tiražo egzemplioriai bibliofilams būdavo įrašami su papildomomis skirtingo intensyvumo iliustracijomis ar kitais tų iliustracijų variantais, spausdinami ne popieriuje, o pergamente, įrašami specialia oda – velenu ir pan. Tai bibliofilų aristokratų užsiėmimas, davęs akstiną bibliofilijos plėtrai ir kitose šalyse. XVIII amžiaus Anglijoje ėmė plisti privačios elitinės spaudos (*Private Press*) reiškinys: rankinėmis staklėmis spausdinti tik siauram ratui skirtus leidinukus, apipavidalintus ir įrištus pagal tam tikrą vieningą stilistiką. Ėmė rasti retų leidinių, plito tik bibliofilams skirti leidiniai. Taip buvo lavinamas meninis bibliofilų skonis, formavosi specifinis bibliofilinio leidinio supratimas, tam tikrų meninių knygos ypatybių pajauta ir visi kiti dalykai, kolekcionavimo pasaulyje subrandinę elitinės bibliofilijos reiškinį. Jis suklestėjo XIX amžiuje. Kaip tik tada atsirado bibliofilinė knyga kaip specialus leidinio tipas, žymintis leidinio ypatingumą, išskirtinumą, nepakartojamumą (numeruotų, vardinių egzempliorių radimasis). Kartu XIX amžius liudijo ir knygos demokratėjimo reiškinį: bibliofilinė knyga kaip domėjimosi objektas jau nebebuvo vien siaurų aristokratų ratelių reiškinys. Leisti bibliofilinius leidinius tapo pagrindiniu bibliofilų klubų (draugijų) uždaviniu, o tokių klubų nariai galėjo būti ne tik turtingas asmenines bibliotekas sukaupe aukštųjų visuomenės sluoksnių atstovai, bet ir bibliotekininkai, mokslininkai, rašytojai.

Bibliofilų judėjimas, prasidėjęs nuo Roksberio klubo (*Roxburghe Club*) įkūrimo Londone 1812 metais ir 1820 metais Paryžiuje įkurtos Prancūzijos bibliofilų draugijos (*Société des bibliophiles française*), išplito Europoje ir JAV (viena iš tokių garsesnių draugijų – Bostone įsikūrusi *The Bibliophile Society*) ir ypač suaktyvino bibliofilinių leidinių leidybą. XIX pabaigoje kartu su Williama Morriso (1834–1896) pradėtu sąjūdžiu už gražiąją knygą įsitvirtino *Private Press* leidybos reiškinys, įgavęs specifinį pobūdį. Kūrėsi ir veiklą pradėjo tokios garsios privačios elitinės spaudos leidyklos kaip *Riverside Press*, *Chiswick Press*, *Nonesuch Press*, *Vale Press*, *Eragry Press* (Londonas) ir kitos.

Bibliofilinių leidinių lietuvių kalba leidybos pradžią siejame su bibliofiliniu judėjimu Lietuvoje – XXVII knygos mėgėjų draugijos veikla 1930–1940 metais. Leisti gerus aukšto meninio lygio leidinius buvo vienas iš draugijos veiklos uždavinių (ketinta per metus išleisti bent po vieną knygą). Idėjų semtasi iš prancūzų bibliofilų. Prancūzijos dailioji knyga ir bibliofilinis gyvenimas, propaguojamas Marijos Urbšienės, buvo tapęs sektinu pavyzdžiu XXVII knygos mėgėjų draugijos nariams. Per dešimt gyvavimo metų XXVII knygos mėgėjų draugijos išleisti 10 leidinių (penkios knygos, du *Metraščio* tomai, du portretiniai spaudiniai ir reklaminis lankstinys) tapo ryškiu europinės bibliofilinės leidybos pavyzdžiu. 1937 metų pasaulinėje moderniojo meno ir technikos parodoje Paryžiuje Viktoro Petravičiaus *Gulbė – karaliaus pati* (spausdino „Spindulio“ spaustuvė, 243 egzempliorių tiražas,

229 egz. numeruoti) apdovanota Didžiuoju prizų, Mečislovo Bulakos iliustruota Jono Biliūno *Liūdna pasaka* – aukso medaliu, Vytautas Kazimieras Jonynas už medžio raižinius knygoms ir plakatus apdovanotas aukso medaliu. Kaip bibliofiliniai leidiniai minėtini Zacharijaus Margolino satyra *Pasaka apie žveją ir auksinę žuvelę* (jidiš kalba, Joselevičiaus spaustuvė, 1936) su Chaimo Mejerio Fainšteino iliustracijomis (100 egzempliorių, iš jų 50 numeruotų), S. Pransalio feljetonas *Blėkiuota gerklė* (Kaunas, Spaudos fondas, „Raidės“ spaustuvė, 1934) su Stasio Ušinsko iliustracijomis, meniškai apipavidalintas Kazio Zupkaus poezijos rinkinys *Mergaitė su žibuoklėmis* (Kaunas, „Sakalo“ leidykla, 1938), iliustruotas Telesforo Valiaus. Kaip teigia G. Jankevičiūtė, ketvirtojo dešimtmečio Kaune bibliofilinių leidinių atsiradimas „formavo naujus knygos apipavidalinimo, estetinės ir poligrafinės kokybės kriterijus, kurstė leidėjų ir spaustuvininkų ambicijas“²². Taigi XXVII knygos mėgėjų draugijos propaguojama bibliofilinių leidinių leidyba davė apčiuopiamą impulsą knygos meninei pažangai apskritai. Tarkim, spausdinti ant prabangaus popieriaus, dažniausiai atsivežamo iš Berlyno, pradėta kaip tik XXVII knygos mėgėjų draugijos iniciatyva, bet greitai tuo susirūpino ir kiti tuometio Kauno leidėjai. O Pauliaus Augustinavičiaus *Žemaičių vestuves* (Kaunas, 1937–1939, tik 3 egzemplioriai) ir V. Petravičiaus leidinį *Marti iš jaujos* (Kaunas, 1938, išspausdinta 6 egzemplioriai, neįrišta, aplanke; 1939 m. atspausti dar 6 egzemplioriai) galima vadinti pirmosiomis lietuviškoms dailininko knygoms. V. K. Jonyno iliustruoti Kristijono Donelaičio *Metai* (Kaunas, Švietimo ministerijos Knygų leidimo komisija, 1940), viena geriausių tarpukario Lietuvos bibliofilinių knygų, tapo ir paskutiniąja – bibliofilinių leidinių leidybos plėtotei sovietmetis kelią užvėrė. Tiesa, egzilyje kūrę lietuvių knygos dailininkai paliko įsimintinų bibliofilinių leidinių (Viktoras Petravičius, Pranas Gailius, Adolfas Vaičaitis²³ ir kt.). Sovietinėje Lietuvoje prie Lietuvos TSR knygos bičiulių draugijos veikęs Vilniaus Mažvydo knygos bičiulių klubas mėgino tęsti numeruotų ir autografuotų leidinių tradiciją – įdomesnius ir reikšmingesnius klube skaitytus pranešimus atspausdavo dauginimo aparatu keliasdešimties egzempliorių tiražu, žymėdavo numeravimą, autografuodavo, bet šiuos leidinukus²⁴, kad ir kaip gerbtume jų rengėjų intencijas, dabar galime traktuoti tik kaip savilaidinius. Iš naujo numeruoti leidiniai ėmė rasti tik Atgimimo laikotarpiu 1987–1988 metais, bet gaivinti buvusios tradicijos jie neįstengė.

22 JANKEVIČIŪTĖ, Giedrė. *Lietuvos grafika, 1918–1940*. Vilnius, 2008, p. 124.

23 Apie A. Vaičaičio 1948 m. Freiburge ekstremaliomis sąlygomis išleistus numeruotus leidinius *Sieben original Lithographien* ir *Daktaras Krapštukas*

žr.: Užtrukęs pokalbis tarp dviejų kontinentų: Vida Mažrimienė kalbina Adolfą Vaičaitį. *Naujoji Romuva*, 2007, nr. 4(561), p. 31–34.

24 Šių leidinių sąrašą žr. *Martyno Mažvydo bibliofilų klubas*: žinių knygelė. Vilnius, 2002, p. 10–11.

NUMERUOTŲ LEIDINIŲ LEIDYBA

Vienas pagrindinių bibliofilinio leidinio atributų – leidinio numeracijos žyma. Albinas Kavaliauskas teigia: „Numeruotas leidinys – leidinys, kurio kiekvienas egzempliorius yra pažymėtas atskiru (individualiu) numeriu, išspausdintu (antspauduotu) viršelyje arba antraštiniame lape. Gali būti numeruojami prestižiniai, reti kolekciniai, riboto naudojimo arba draudžiami leidiniai.“²⁵ Šioje tinkamai suformuluotoje apibrėžtyje tik numerio vietos leidinyje nurodymas (viršelis arba antraštinis lapas) yra diskusinis. Paprastai, atvirksčiai, numeris rašomas ne antraštiniame lape, o priešantraštiniame arba antraštinio lapo antroje pusėje, atvarto kairėje pusėje ar specialiame tam skirtame klijuotiniame priešlapyje. Svarbu pabrėžti, kad tokiam leidinyje turi būti pateikta informacija (speciali pastaba) apie leidinio numeruotų egzempliorių skaičių, t. y. apie tokio leidinio tiražo (viso arba dalies) išskirtinumą. „Numeruotieji egzemplioriai – apskritai patikimas orientyras, kalbant apie menišką bibliofilo knygą“, – teigia G. Jankevičiūtė²⁶. Taigi, jeigu leidinyje randame specialų įrašą, kokiu tiražu leidinys išleistas ir kiek egzempliorių yra išskirtinių (numeruotų ar dar kuo nors išsiskiriančių), galime jį įtarti esant bibliofilinį (bet vien to neužtenka, reikia dar ir kitų bibliofiliškumo atributų).

Leidinių numeracijai daug dėmesio skyrė tarpukario XXVII knygos mėgėjų draugija, abiejuose savo *Metraščių* tomuose paskelbusi tokių leidinių, išleistų 1928–1937 metais, sąrašus²⁷ (iš viso pateikta 135 numeruotų leidinių bibliografiniai aprašai). Pirmuoju numeruotu lietuviškuoju leidiniu laikomas Pauliaus Galaunės *Ex-librisas Lietuvoje* – jo straipsnio žurnale „Tauta ir žodis“ (1926, kn. 4) atspaudas, 1926 m. išleistas 35 egz. tiražu, iš jų 14 egz. – vardiniai. Nuo 1929 metų valstybės bibliografinės tarnybos bibliografiniuose aprašuose ėmė žymėti leidinio numeravimo faktą. Ši data labai svarbi Lietuvos bibliofilinių leidinių leidybos istorijai.

Užsimoję pažiūrėti, kaip atrodo bibliofilinių leidinių leidyba šiandienos Lietuvoje (ar per pastaruosius nepriklausomybės metus Lietuvoje susiformavo bibliofilinė kultūra grįstų specifinių – bibliofilinių – leidinių leidybos tradicija), susidūrėme su rimta problema – jų apskaita. Šiandienos Lietuvos valstybės bibliografinės tarnybos leidinio numeravimo faktą bibliografiniuose aprašuose fiksuoja labai nesistemiškai, dažniausiai pasitenkinama tik tiražo pažymėjimu. Mėgindami LIBIS kataloge sužinoti, kiek pastaraisiais metais išleista numeruotų leidinių, tik pavieniuose bibliografiniuose įrašuose rasime šią informaciją. Esant tokiai situacijai, neįmanoma atsekti tiražinių leidinių bibliofiliškumo požymių. Veltui LIBIS kataloge ieškotume, kiek numeruotų egzempliorių buvo išleista Richardo de Bury *Filobiblon* (Vilnius, 2001) ar fotografuotiniu būdu perleisto albumo *Vytauto Didžiojo*

mirties 500 metų sukaktuvėms paminėti albumas, 1430–1930 (Kaunas, 2008; tiražas 1000 egz., iš jų 5 egz. vardiniai, pirmieji 75 egz. numeruoti kaligrafo ranka) – LIBIS tokios informacijos neteikia. Kodėl kataloguotojai nežymi tokio aprašomo leidinio išskirtinumo, o tenkinasi tik informacija apie tiražą, galima tik spėlioti. Juk aprašo taisyklės nedraudžia atskleisti leidinio išskirtinumo bibliografinio aprašo pastabų srityje. Ko gera, tai priklauso tik nuo kataloguotojo išprusimo, išmanymo, jog tokia informacija gali būti svarbi knygotyriminkams ir visiems besidomintiems knygos istorija, o ypač – ateities Lietuvos knygų tyrėjams.

Vienas iš būdų atsekti numeruotų leidinių leidybos raidą pastarųjų dešimtmečių Lietuvoje – mėginti ieškoti informacijos apie Lietuvoje veikiančių bibliofilų organizacijų leidybinę veiklą. Kaip tik šios organizacijos pagal bibliofilų klubų veiklos tradiciją suinteresuotos skleisti bibliofilinės knygos kultūrą. Šiuo metu Lietuvoje veikia Martyno Mažvydo bibliofilų klubas Vilniuje, XXVII knygos mėgėjų draugija (įregistruota Vilniuje, veikianti Kaune), Simono Daukanto bibliofilų klubas Plungėje. Panevėžio bibliofilų klubas savo veiklą yra sustabdęs. Žinoma, net suregistravus visus šiandienos Lietuvoje išleistus numeruotus leidinius, kalbėti apie jų, kaip bibliofilinių leidinių, leidybą dar toli gražu negalima: ne kiekvienas numeruotas leidinys yra bibliofilinis.

LIETUVOS BIBLIOFILŲ ORGANIZACIJŲ LEIDŽIAMŲ LEIDINIAI

Martyno Mažvydo bibliofilų klubas turi išleidęs 12 numeruotų leidinių (žr. 1 priedą), iš jų trys – asmeninių bibliotekų katalogai, du – parodų katalogai, kiti – informacinė literatūra, bibliofilijos ir knygos istorijos temų literatūra. Iš svariausių leidinių – Richardo de Bury *Philobiblonas* (2001) ir pokalbių apie knygą leidinys *Knygos ir bibliofilijos kultūra* (2005). Klubo leidiniai apipavidalinti gana estetiškai. Tai dailininkų Rasos Janulevičiūtės (4 leidinių dailininkė), Elonos Ložytės (3 leidiniai) ir Alfonso Žviliaus (1) nuopelnas. E. Ložytės *Philobiblonas* yra pelnęs Baltijos šalių knygos meno premiją (2002). Naujausias jos darbas – Gintauto Trumpio asmeninės bibliotekos katalogas (Vilnius, 2014) – irgi ryškus Lietuvos

25 KAVALIUSKAS, Albinas. *Knygų įrišimų kultūra*: [elektroninis išteklius]. Šiauliai, 2013, p. 117.

26 JANKEVIČIŪTĖ, Giedrė. *Lietuvos grafika...*, p. 107.

27 RUŽANCOVAS, Aleksandras. Numeruotieji leidiniai. Iš *XXVII knygos mėgėjų metraštis*. Kaunas, 1933, t. 1, p. 159–161; čia pateikta 30 biblio-

grafinių aprašų numeruotų leidinių, išleistų 1928–1932 m.; STEPONAITIS, Vytautas. Numeruotieji leidiniai. Iš *XXVII knygos mėgėjų metraštis*. Kaunas, 1937, t. 2, p. 193–202; pateikta 105 bibliografiniai aprašai numeruotų leidinių, išleistų 1933–1937 metais.

knygos meno raidoje. Tik penki leidiniai išleisti telkiantis leidyklų paslaugas (Balto lankos, Vilniaus universiteto leidykla, Versus aureus, Petro ofsetas), visi kiti – paties klubo jėgomis. Leidybos finansavimo šaltiniai – klubo ir leidyklų finansai bei kiti ištekliai, pavyzdžiui, Richardo de Bury *Philobibloną* (2001) rėmė Prezidento Algirdo Brazausko fondas.

XXVII knygos mėgėjų draugija išleido beveik dvigubai daugiau numeruotų leidinių nei minėtasis klubas (žr. 2 priedą) – dvidešimt vieną (17 pavad.). Daugelis iš jų neturi aiškiai leidinyje nurodytos draugijos prieskyros, vis dėlto, jeigu leidinyje pažymėta, kad dalis egzempliorių (tradiciskai – 27) skirti XXVII knygos mėgėjų draugijos nariams, jie traktuoti kaip draugijos leidybinė produkcija. Temiskai žiūrint, beveik pusė jų (devyni) yra parodų katalogai, keturių turinys – grožinė literatūra, septyni leidiniai yra bibliofilinės tematikos: straipsnių rinkinys *Diagnozė bibliofilija* (2010), bendras visų Lietuvos bibliofilų organizacijų leidinys *Bibliofilai apie asmenines bibliotekas* (2001) bei penki draugijos *Metrašcio* tomai, kuriuos jau galima laikyti tęstiniu bibliofilinės tematikos leidiniu. Tai didžiausias ir rimčiausias šios draugijos leidybinis projektas. 2004 metais fotografuotiniu būdu buvo perleisti pirmieji du XXVII knygos mėgėjų draugijos metrašcio tomai, pasirodę tarpukario Lietuvoje 1933 ir 1937 metais, ir kartu išleistas trečias tomas, liudijantis draugijos veiklos tąsą. Šių trijų tomų dailininkas buvo Gediminas Pempė (1921–2008), tad leidiniai turi savo meninį veidą: išlaikyta bendroji meninė visų trijų tomų stilistika, maksimaliai atkartojanti tarpukario draugijos metrašcio meninį vaizdą. Ketvirtajame (Kaunas, 2010) ir penktajame (Kaunas, 2014) tomuose dailininko pavardės neberandame, todėl, matyt, leidinio dizaino niekas neprižiūrėjo. Į akis krinta ryškios leidinio išvaizdos klaidos: naujai atsiradę detalėmis perkrauti neskoningi (stilistiškai – svetimkūniai) skyrių atvartai (t. 4: p. 13, 63, 97, 167, 215, 235, 289), šriftų ir interlinijų derinimo klaidos straipsnių pavadinimuose (t. 4: p. 209 ir kt.), pakeista turinio lapo kompozicija (atsisakyta buvusio stilingo 1–3 tomų turinio) ir kt. Šių tomų meninės išvaizdos ne tik negelbsti atsiradusios spalvotos nuotraukos, bet, atvirkščiai, jos kaip tik griaua pirmųjų trijų tomų meniško leidinio įvaizdį (kronikos skyriuje didelės spalvotos nuotraukos liudija, kad ir šio žanro nepaisoma). Apskritai neaiški 4–5 tomų sudarymo koncepcija (visko daug ir apie viską), medžiagos atrankos ir komponavimo principai, kliūva neredaguoti tekstai ir kiti dalykai, nors rengėjų intencijos buvusios geros. Parengimo neprofesionalumą rodo ir tas faktas, kad kai kurie straipsniai skelbti antrą kartą – perspausdinti iš neseniai išėjusių kitų leidinių to nenurodant, t. y. aiškiai pažeidžiant Autorių teisių įstatymą. Turime pripažinti, kad leidykla „Naujasis lankas“, apsiėmusi leisti paminklinio kultūros leidinio tęsinį, savo darbą atliko neprofesionaliai, o draugija pasirinko komercinę leidyklą, negebančią užtikrinti leidinio kokybės.

Leidybos lėšų draugija paprastai pritraukia iš įvairių rėmėjų, *Metraščio* ketvirtas ir penktas tomai buvo remti ir Lietuvos kultūros ministerijos (vien todėl atsakomybė už jų parengimą dar didesnė). Turėdami galvoje, kad bibliofilui knyga labai svarbi kaip dailus estetiškas daiktas²⁸, peržiūrėję XXVII knygos mėgėjų draugijos pastarųjų dešimtmečių leidybinę produkciją galime teigti, kad estetiškais galėtume įvardyti tik kelias – tas, prie kurių radimosi yra prisilietusi dailininko ranka. Draugiją būtų galima pagirti už leidybos intensyvumą, entuziazmą, vis dėlto tenka konstatuoti, kad šiandienos XXVII knygos mėgėjų draugija tarpukario draugijos pradėtos leidybinės kokybės lygio ne tik neišlaiko, bet dėl kai kurių leidinių rengimo trūkumų²⁹ ji net kompromituoja, nors draugijos įstatuose įrašyta, jog draugija „puoselėja dailiąją knygą ir ugdo jos pamėgimą Lietuvoje“³⁰. Tarpukario draugijos leidybinė veikla buvo deklaruojama kaip vienas iš pagrindinių veiklos barų, tad kaip tik čia ir turėjo skleistis bibliofilinė ideologija grįsta atnaujintosios draugijos tradicijų tąsa.

Simono Daukanto bibliofilų klubas pastaruoju metu yra išleidęs vieną numeruotą leidinį³¹. Šis klubas labiausiai vertas pagarbos už profesionaliai parengtus ir išleistus šešis laikraščio „Žemaičių bibliofilas“ (2000–2001, 2009, 2014) numerius³². Panevėžio bibliofilų klubas 2006–2007 m. yra išleidęs porą leidinukų.

Susipažinus su Lietuvoje veikiančių bibliofilų organizacijų leidybine produkcija, matyti, kad bibliofilinių leidinių *sensu stricto* išleista nebuvo. Nors visi leidiniai numeruoti, jie skirtini antrajai, bibliofilinių plačiąja prasme, grupei. Dažnai tenkinamasi tik numeracijos fakto fiksavimu, trūksta visuminės knygos išvaizdos ir knygos turinio darnos. Būtų galima spėti, kad čia įtakos turėjo ir bibliofilų organizacijų leidybinės veiklos startinė pozicija: 1995 metais, organizuojant Kaune Knygos šventę, buvo surengtas konkursas „Už geriausiai parengtą ir išleistą bibliofilinį leidinį“. Buvo parengtas ir konkursui pristatytų leidinių katalogėlis³³. Inicijatyva pagirtina, bet konkurse dalyvavę leidiniai net ir su išlygomis negalėjo būti įvardyti kaip bibliofiliniai – jie šių kriterijų neatitiko, bet tai buvo nutylėta.

28 REPUCHO, Ewa. *Fanaberie i pasje...*, p. 6.

29 Apie leidinio *Diagnozė: bibliofilija* (Kaunas, 2010) trūkumus žr. LIEPAITĖ, Inga. Knyga apie širdžiai mielą ligą bibliofiliją. *Tarp knygų*, 2010, nr. 12, p. 10–12.

30 XXVII knygos mėgėjų draugijos įstatai. *Knygotyra*, 2002, t. 38, p. 141.

31 ČERNECKIS, Gintautas. *Lakonikos*: [eilėraščiai]. Plungė, 2012. 318 p.: iliustr. Apipavidalinimui panaudoti Gražinos Didelytės grafikos darbai.

Tiražas 200 egz., pasirašytų autoriaus, iš jų 1–29 skirti Simono Daukanto bibliofilų klubo nariams, 30 – klubo archyvui.

32 *Žemaičių bibliofilas*: Simono Daukanto bibliofilų klubo laikraštis. Plungė, 2000–2014. Nr. 1–4 – 2000–2001; Nr. 5 – 2009; Nr. 6 – 2014.

33 *Bibliofilinių leidinių parodos katalogas*. Kaunas: Kauno kultūros rūmų knygynas salonas, 1995. [8 p.].

KITŲ LIETUVOS LEIDĖJŲ NUMERUOTI LEIDINIAI

Numeruotų leidinių, pretenduojančių tapti bibliofiliniais, yra paretusios įvairios Lietuvos leidyklos bei pavieniai leidėjai, bet jų nėra daug (iš viso per pastaruosius du dešimtmečius išleista apie 50 pavad. numeruotų leidinių). Tokių leidinių leidyba tarsi vis dar tebesnaudžia po sovietinių draudimų, kai ši veikla buvo traktuojama kaip neva „buržuazinės visuomenės žaidimai, svetimi tarybinei liaudžiai“. 1990 metais atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, susidarė sąlygos rastis tokiems leidiniams, o 1992 m. juos itin paskatino pradėtas vykdyti tarptautinis knygų leidybos projektas *Bibliotheca Baltica*, vienijęs Lietuvos, Latvijos ir Estijos leidėjus ir siekęs leisti paminklines fotografuotines numeruotas knygas. Buvo sumanyta išleisti po šimtą kiekvienos šalies paminklinių leidinių. Pirmasis jų – „Baltų lankų“ leidyklos Martyno Mažvydo *Katekizmas* – pasirodė 1993 metais. Visas jo 2500 egz. tiražas buvo sunumeruotas ranka. Kitų serijos leidinių tiražai buvo kiek mažesni (1000–1500 egz.), bet, šių dienų akimis žiūrint, vis tiek didžiuliai. Visi serijos leidiniai turėjo numeravimo žymą, bet ne visų leidyklų leidiniuose numeriai buvo įrašyti ranka. Serijos *Bibliotheca Baltica* leidybos sumanymas buvo įgyvendintas tik iš dalies – Lietuvoje 1993–1997 m. išleistos tik aštuonios *Bibliotheca Baltica* knygos (leidyklos „Baltos lankos“, „Vaga“, „Pradai“, Mokslo ir enciklopedijų leidykla), dar mažiau – Latvijoje ir Estijoje. Šiandien vartydami serijos leidinius matome jų popieriaus ir netobulos spaudos trūkumus. Vis dėlto šie leidiniai liudija XX a. dešimtojo dešimtmečio Lietuvos leidyklų norą leisti numeruotus, išskirtinius leidinius ir apskritai tuometį Lietuvos poligrafijos lygį. Be to, galime konstatuoti, kad dailininko Eugenijaus Karpavičiaus sukurtas akademinio stiliaus serijos dizainas itin kokybiškas.

Pavielių numeruotų leidinių yra išleidusios įvairios leidyklos (daugiausia atskirų bibliofilų iniciatyva), asmenys, institucijos. Antai Šilutės rajono savivaldybės Fridricho Bajoraičio viešoji biblioteka yra publikavusi du numeruotus knygų parodų iš Domo Kauno asmeninės bibliotekos katalogus³⁴. Pavyzdine būtų galima įvardyti Vilniaus dailės akademijos leidyklos 300 numeruotų egzempliorių tiražu išleistą Viktorijos Daujotytės knygą *Sauganti sąmonė*³⁵ (dailininkė Sigutė Chlebinskaitė). Gaila, kad tos pačios autorės ir tos pačios dailininkės toje pačioje leidykloje taip pat dailiai išleista kita knyga³⁶ numeravimo žymos nebeturi, nors galėtų būti bibliofilinė.

„Valiunas Ellex“ išleisti septyni serijos *LAWIN meno kolekcija* albumai (du iš jų skirti senajai Lietuvos kartografijai, kiti – tapybos darbų teminių kolekcijų viešiniui) atitinka bibliofilinių leidinių formaliuosius reikalavimus: albumai leidžiami 1200–1500 egzempliorių tiražu, bet 10 egzempliorių yra vardiniai, su specialiai

išspausdintu albumo savininko asmenvardžiu ir egzemplioriaus numeriu. Albumai aukšto meninio lygio. Jų autorė knygos dailininkė S. Chlebinskaitė už šiuos darbus yra pelniusi Gražiausios metų knygos laurus.

Bibliofilinis yra 2015 m. išleistas albumas *Gitenis Umbrasas* (leidykla *pipinbooks*): numeruotas (370 numeruotų egz.), rankomis apvalinti viršelio kampai, specialiai atspaustas ant itin nepalankaus spausdinimui vnyiojamojo popieriaus. Tokia išskirtinė autoriaus, menininko G. Umbraso nuostata: kitoniškumas knygoje imponuoja, knygos grožis subjektyvus, graži gali būti ir visiškai nudėvėta vaikiška knygelė.

Kaip sėkmę reikėtų minėti 2014 metais spaustuvės-leidyklos „Petro ofsetas“ faksimiliškai išleistą Kristijono Donelaičio (1714–1780) poemą *Metai*. Tai apskritai pirmasis faksimilinis leidinys Lietuvos leidybos istorijoje, visiškai atitinkantis faksimilės reikalavimus: atkurtas ne tik tekstas, bet ir leidinio popierius, viršelis. Visus kitus iki šiol buvusius *à la* faksimilinius galime vadinti tik fotografuotinais leidiniais. Vis dėlto viena smulkmena temdo šio tikrai sveikintino bibliofilinės leidybos kūrinio džiaugsmą: prie greta *Metų* faksimilės esamo informacinio leidinuko rengimo ir apipavidalinimo, regis, nėra prisilietusi nei dailininko, nei profesionalaus redaktoriaus ranka.

Vis dėlto daugelio pastaraisiais metais Lietuvoje pasirodžiusių numeruotų leidinių negalėtume įvardyti bibliofiliniais: numeruotų egzempliorių žymą jie turi, tačiau jokiais kitais specifiniais požymiais neišlaiko bibliofiliniams leidiniams būtino aukšto meninio apipavidalinimo reikalavimų. Pavyzdžiui, reikšmingo turinio Viliaus Kavaliausko sudaryto žinyno-albumo *Lietuvos karžygiai* penki tomai (2008–2012) stokoja bibliofiliniam leidiniui privalomos meninės knygos kokybės. Panašiai ir su Vidmanto Staniulio knygyno leidybine produkcija: numeravimo žyma daugelyje leidinių yra, bet bibliofilinė kokybė – toli gražu ne visuose.

Jeigu palyginsime 1937 metais Vytauto Steponaičio pateiktą 1933–1937 metų numeruotų leidinių sąrašą³⁷ su šiandienos pastarųjų dešimtmečių, matysime, kad net ir pagal tokį formalų kriterijų kaip egzempliorių numeravimas nuo tarpukario Lietuvos atsilikame dešimteriojai: tuomet per ne visus ketverius metus įvairiose

34 *Hermannas Sudermannas savo ir mūsų knygoje*: iki Antrojo pasaulinio karo pabaigos išleistų rašytojo knygų parodos katalogas. Šilutės rajono savivaldybės Fridricho Bajoraičio viešoji biblioteka; pagal asmeninį rinkinį parengė Domas Kaunas. Vilnius: Valstybės žinios, 2007. 33, [3] p.: iliustr. Išleista 200 numeruotų egz.; *Visos Vydūno knygos*: katalogas. Šilutės rajono savivaldybės Fridricho Bajoraičio viešoji biblioteka; pagal asmeninę kolekciją sudarė ir parengė Domas Kaunas. Vilnius: Baltijos kopija,

2008. 53 p.: iliustr. Išleista 350 numeruotų egz.

35 DAUJOTYTĖ, Viktorija. *Sauganti sąmonė*: literatūra ir patirtis: užrašai. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2007. 488, [2] p. Išleista 300 numeruotų egz.

36 DAUJOTĖ, Viktorija. *Užrašyta*: [sakiniai ir trieiliai]. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2014. 299, [1] p. Tiražas 300 egz.

37 STEPONAITIS, Vytautas. Numeruotieji leidiniai... p. 193–202.

leidyklose buvo išleisti 105 numeruoti leidiniai. Žinoma, ir iš tų 105 būta neko-kybiškų, vis dėlto šis faktas rodo, kokią įtaką tarpukario leidybos istorijoje turėjo XXVII knygos mėgėjų draugija, koks paveiklus buvo jos autoritetas ir deklaruojamos gražios knygos kulto idėjos, kaip sparčiai tos idėjos buvo imtos įgyvendinti. Belieka įsivaizduoti, kiek aukštos poligrafinės kultūros knygų būtų buvę išleista, jeigu šio proceso nebūtų nutraukęs sovietinis laikotarpis, visiškai uždraudęs šiuos neva „buržuazinius žaidimus“ knygų leidyboje.

NENUMERUOTI, BET BIBLIOFILINIAI?

Kad šiandienos Lietuvos leidykloms apskritai rūpi dailioji knyga, rodo 2016 m. „Apostrofos“ leidyklos išleista Stasio Eidrigevičiaus knyga *Giedanti gaidžio galva* (dailininkė S. Chlebinskaitė). Joje itin kūrybiškai panaudotos S. Eidrigevičiaus iliustracijos, jo kūrinių reprodukcijos ranka nuplėstuose knygos puslapiuose, senos nuotraukos ir kt. – sukurta išskirtinė visų šių komponentų ir autoriaus tarminio teksto darna. Tai tikrai bibliofilinio leidinio reikalavimus galėjęs atitikti leidinys, jeigu dar būtų turėjęs ir atskirų egzempliorių numeravimą (vis dėlto vėliau išskirtiniams 65 egzemplioriams dailininkė sugalvojo numerius, įrašytus autoriaus ranka, knygos nugarėlėje). Įsiminė „Edukologijos“ leidyklos 2012 metais išleista Gražinos Didelytės knyga *Simono Daukanto tako eskizai*, bet irgi be formalios bibliofilinės atribucijos.

Potencialiai bibliofilinės – kasmečiam Gražiausios metų knygos konkursui pateikiamos knygos (bibliofilinių ir eksperimentinių knygų kategorija). Tokių paprastai būna nedaug, bet apdovanotųjų yra tikrai įdomių. Viena iš įsimintiniausių – Ievos Babilaitės *Skrisiu* (Vilnius, 2014), laimėjusi šio konkurso premiją, tik stokojanti numeravimo žymos – to atributo, kurį, kaip minėta, dažniausia nesėkmingai eksploatuoja Lietuvos bibliofilų organizacijos savo leidiniuose.

Atskiros dėmesio nusipelnė leidyklos „Vario burnos“ leidiniai (37 pavad.). Jų žanras diskusinis. Tai veikiau eksperimentinės knygos. Tomo S. Butkaus leidybinė produkcija, jo paties įvardijama kaip *čiabukai*, *tipaknygės* ar *ekskliuzyvas*³⁸ – riboto tiražo knygos, pradėtos leisti 1996 m. siekiant išsiskirti iš tuometės pilkos leidinių masės, paryškinti savo, kaip knygos-objekto autoriaus, meninį braižą. T. S. Butkus – ne tik knygos dailininkas, bet ir poetas, tad gerai jaučia knygos turinio ir jos išorės darnos reikmę. „Vario burnų“ knygose susitinka netradicinė eksperimentinė literatūra ir netradicinė knygos išorė (apipavidalinimui naudojama audiniai, seni sąsiuviniai, kojines, plaukai ir kt.), šiose knygose daug rankų darbo. Tarkim, Charles'o Bukowskio *Apsakymų* (2003) viršeliuose – moteriškos pėdkelnės iš Baltarusijos (taip nurodyta ir leidyklos kataloge³⁹). Nors „Vario burnų“ knygose numeracijos

nėra, dalis jų galėtų būti skirtinos ir bibliofilinių kategorijai. Kaip teigia Ieva Pleikienė, „Butkaus čiabukai yra tarsi trijų kelių – poezijos, architektūros ir vizualaus meno – sankirta. Įdaiktinta poezija. Ir supoetintas daiktas. <...> Poezijos pratęsimas daiktiškume ir vaizdo – poezijoje tokiu būdu, kad tai taptų viena.“⁴⁰ Knyga čia taiko būti meno objektu, bet justai ir ironiškas autoriaus požiūris į tradicinę knygą, noras skaitytoją šokiruoti, „daryti knygą kitaip“. Elegancijos šiose knygose specialiai nesiekama, bet minėtas leidyklos katalogas nepriekaištingai elegantiškas. Gal tolesnė „Vario burnų“ leidyba pasuks kaip tik tradicinės klasikinės bibliofilinės knygos link?

AR LIETUVOS LEIDĖJAI NEPAJĖGŪS LEISTI BIBLIOFILINIŲ LEIDINIŲ, ARBA IŠVADOS

Ar per nepriklausomybės metus Lietuvoje susiformavo bibliofilinė kultūra grįstų bibliofilinių leidinių leidybos tradicija? Drįstume teigti, kad ne, turėdami galvoje, kad bibliofilinių leidinių leidyba – tai netipinė, išankstinių ir išskirtinių pastangų, specialaus pasirengimo reikalaujanti netiražinės leidybos sritis. Paminėti sėkmingi bibliofilinės leidybos faktai dar neleidžia daryti išvados, jog bibliofilinė leidyba jau gyvuoja kaip reiškinys. Padėtis keistoka, nes lietuvių knygos dailininkų apipavidalintos knygos laimi tarptautinius konkursus, o tokie knygos dailininkai kaip S. Chlebinskaitė, Jokūbas Jacovskis, Tomas Mrzauskas ir kiti gerai žinomi užsienio leidėjams, o ką jau kalbėti apie Kęstučio Kasparavičiaus, vaikų knygų autoriaus ir dailininko, fenomeną tarptautinėje knygų rinkoje.

Mėginant svarstyti, kodėl taip atsitiko, pirmiausia akys krypsta į leidėją, kaip svarbiausią bibliofilinės leidybos veiksnį. Jo reikšmę taikliai yra išryškinusi G. Jankevičiūtė, pateikdama bibliofilinių leidinių apibrėžtį: tai leidiniai, „kurių kolekcinę vertę iš anksto lėmė leidėjo intencijos ir pastangos“⁴¹. Čia akcentuoti du dalykai: leidėjo tikslai ir pastangos tų tikslų siekti ir, antra, išankstinis žinojimas, ko siekiama, t. y. pasirengimas leisti bibliofilinį leidinį ir teorine, ir praktine prasme. Sitikime, kad iš daugelio šiandienos leidėjų tokių intencijų ir pastangų tikėtis būtų bergždžia: jų leidybos kultūros išmanymas dar smarkiai spragotas.

Gražiausios metų knygos konkurso bibliofilinių leidinių kategorijai kasmet pristatoma įdomių ir bibliofilinio leidinio statusą galinčių atitikti leidinių, bet

38 *Čiabukai ir kt. (dizaino ir spaudos darbai) = chapbooks etc. (design et printing):* [albumas]. Sudarė ir apipavidalino Tomas S. Butkus. [Vilnius]: Vario burnos, 2014. 88 p.: iliustr.

39 Ten pat, p. 32

40 PLEIKIENĖ, Ieva. „Čiabukai“. Apie nekanoninę knygų architektūrą. *Literatūra ir menas*, 2015, kovo 13, p. 21.

41 JANKEVIČIŪTĖ, Giedrė. *Lietuvos grafika...* p. 105.

stokojančių egzempliorių numeravimo žymos, t. y. leidėjai nenori ir nesistengia rinkoje sudaryti ieškotinų „kitoniškų“ leidinių pasiūlos. Bibliofilinis „žaidimas“ nevyksta, bibliofilas, pasiryžęs „mokėti didesnę kainą už knygos retumą ir grožį“⁴², tokios galimybės nesulaukia. Žinoma, svarbi ir finansinė bibliofilinės leidybos pusė, nors „Petro ofseto“ išleisti K. Donelaičio *Metai* įrodo, kad net tokia finansiskai brangi knyga kaip bibliofilinė faksimilė gali atsipirkti, jeigu leidėjas turės tikslą ir nuosekliai jo sieks.

Kitas dalykas – paklausa, tokių leidinių reikmė. Atrodytų, jog ja labiausiai turėtų būti suinteresuotos Lietuvos bibliofilų organizacijos, bet jose tikrųjų bibliofilų kolekcininkų tėra mažuma, vyrauja knygų skaitytojai mėgėjai, kitaip tariant, tik idėjiniai bibliofilijos judėjimo rėmėjai, dažniausiai, sutikime, pasyvūs. Daugiausia neva bibliofilinių numeruotų leidinių leidžianti bibliofilų organizacija, atvirksčiai, pernelyg pasitiki savo jėgomis, netelkia profesionalių knygos dailininkų, redaktorių, knygos sudarytojų ir rengėjų. Kaltas ir neva korektiškumas, kai nekokybiškų leidinių trūkumai kolegų tiesiog nutylimi guodžiantis, jog tai tik pirmieji Lietuvos bibliofilų organizacijų veiklos žingsniai, tad nesėkmės atleistinos.

Palyginę tarpukario Lietuvos bibliofilines knygas ir pastarųjų dešimtmečių, būsimame priversti sutikti: šiandienos bibliofilinė knyga – leidybos paraštėse. R. Taukinaitytė-Narbutienė, gerai susipažinusi su prancūzų bibliofiline knyga, teigia: „Mūsų bibliofiliniai leidiniai turi tik numeraciją, na, gal dar kokį rūpestingiau sukurtą apipavidalinimą, tačiau nei popierius, nei maketavimas, nei spauda, nei įrišimas (beje, pramoninis, o ne rankų darbo) nesiskiria nuo įprastų knygų. Susidaro įspūdis, tarsi Lietuvoje knygų grafika, meninis įrišimas būtų atsieti nuo pačios knygos. Taip yra daug kur pasaulyje, tačiau prancūzai visa tai, kas kitur suskaidyta į paskirus knygos meno žanrus (ilustracija, knygų grafika, šriftas, kaligrafija, popieriaus gamyba, popieriaus dekoravimo menas, meninis įrišimas, dailininko knyga, spaudos kultūra), sklandžiai suliejo į darnią organišką meninę visumą. Šiuolaikinė meno forma čia sėkmingai derinama su gilia amato tradicija.“⁴³

Šiandienos Lietuvos bibliofilų organizacijų išleisti leidiniai nedalyvauja kasmet organizuojamuose Gražiausios metų knygos konkursuose, nes dažnai neatitinka konkurso sąlygų, t. y. nėra meniški, todėl negali į jį pretenduoti (išskyrus E. M. Ložytės Richardo de Bury *Philobibloną*), tad apie kokią kokybiškos bibliofilinės leidybos ugdomąją funkciją šių organizacijų veikloje būtų galima kalbėti? Diskusinis yra ir bibliofilinių ir eksperimentinių leidinių grupavimas į vieną kategoriją Gražiausios metų knygos konkursuose – šių žanrų leidiniai nėra tapatūs. Šį klausimą yra kėlus ir R. Taukinaitytė-Narbutienė⁴⁴. Ji, turėdama prieš akis prancūzų bibliofilinės leidybos pavyzdžius, pabrėžia: norint, kad rastųsi bibliofilinis leidinys, turėtų stipriai tarpusavyje bendradarbiauti visi leidybinės grandies dalyviai – „bibliofilai,

leidėjai, spaustuvinkai, taikantys senas autentiškas technologijas, dailininkai, knygrišiai, vertintojai...“⁴⁵. Lietuvoje taip nėra. Knygos paveldą saugančios Lietuvos institucijos (bibliotekos, muziejai) taip pat dar ne visai pasirengusios kad ir pavienių bibliofilinių leidinių priimti į savo saugyklas aiškiai suvokiant šių leidinių statusą, jį pabrėžiant, tokius leidinius išskiriant⁴⁶.

Vis dėlto viltingų ženklų yra. Užkrėtus „Vario burnas“ bibliofilinės leidybos „žaidimo“ azartu, manytume, rezultatas galėtų būti įdomus. Artima bibliofilinei knygai yra tokių knygų dailininkų kaip Ieva Babilaitė, Jūratė Račinskaitė⁴⁷, Ula Šimulynaitė ir kt. kūryba. Ką jau kalbėti apie S. Chlebinskaitę, vaisingiausiai besidarbuojančią šioje srityje ir, atrodo, galinčią daug plačiau joje reikštis, jeigu leidėjai suprastų ir vertintų jos bibliofilinio leidinio kūrimo polėkį. Bibliofilų organizacijoms reiktų sujungti jėgas su minėtais ir kitais bibliofilinei knygai prijaučiančiais Lietuvos knygos dailininkais ir skatinti juos kurti numeruotas knygas, t. y. suteikti knygoms kolekcinės atributikos požymių, kviesti įsitraukti į žaidybinę kolekcionavimo ir bibliofilijos veiklą. Ypač produktyvi galėtų būti poezijos leidinių bibliofilinė leidyba (kai ką panašiai daro T. S. Butkus savo „Vario burnose“). Poezijos knygų leidybinei specifikai ypač tinka subtilus bibliofilinis apipavidalinimas: knyga gali sušvytėti vien meistriškai parinktais šriftais, popieriumi, įrišu. Tokių pavyzdžių jau turime. Pajėgių Lietuvos kolekcininkų pradėta leidybinė savo kolekcijų viešinio veikla rodo, kad sėkmingai galima jungti verslo, kolekcionavimo ir meno sklaidos tikslus. Patvirtinant, kad šiandienos bibliofilinė leidyba yra Lietuvos leidybos paraštėse, nereiktų būti ir pesimistams: pripažindami augimo stygių, vis dėlto turime pasakyti, jog viltingų ženklų esama.

42 STEPONAITIS, Vytautas. Numeruotieji leidiniai... p. 193.

43 TAUKINAITYTĖ-NARBUTIENĖ, Rūta. Menas, amatas, technika: pasaulinė meninės knygrišystės bienalė Prancūzijoje. *Kultūros barai*, 2013, nr. 11, p. 42.

44 Žr. TAUKINAITYTĖ-NARBUTIENĖ, Rūta. Bibliofilinė knyga – senųjų knygų ilgesys. Iš *Meninės knygrišystės paroda „Bibliofilinė knyga“*. Vilnius, 2016, p. 7.

45 TAUKINAITYTĖ-NARBUTIENĖ, Rūta. Menas, amatas, technika... p. 42.

46 Prancūzijoje „Knygos meno žinovai aptarinėja, tyrinėja tokius leidinius, rengia jų parodas, imasi

leidybos, o kolekcionuoja juos ne vien privatūs kolekcininkai, bet ir valstybinės, universitetinės, nacionalinės, municipalinės bibliotekos, muziejai.“ Žr. TAUKINAITYTĖ-NARBUTIENĖ, Rūta. Menas, amatas, technika... p. 42; Lenkijos nacionalinė biblioteka Varšuvoje ne tik formuoja bibliofilinių leidinių kolekcijas, bet ir pati leidžia bei aktualina šiuos leidinius. Žr. REPUCHO, Ewa. *Fanaberie i pasje*: edycje bibliofilskie i druki ozdobne Biblioteki Narodowej w Warszawie. Warszawa, 2006.

47 Minėtina jos knyga: RAČINSKAITĖ, Jūratė. *Taškuma raganytėms* = Dots for little witches. Vilnius: Versus aureus, [2013]. [46] p.: iliustr.

1. BENTON, Megan. *Beauty and the Book: Fine Editions and Cultural Distinction in America*. New Haven: Yale Univ. Press, 2000. 323 p.
2. *Bibliofilinių leidinių parodos katalogas*. Kaunas: Kauno kultūros rūmų knygynas salonas, 1995. [8 p.].
3. Bibliophile Drucke. In *Lexikon des gesamten Buchwesens*. Hrg. von Severin Corsten. 2. Aufl. Bd. 1. Stuttgart: A. Hiersemann, 1987, p. 375.
4. Bibliophile edition. In *ODLIS: Online Dictionary for Library and Information Science* by Joan M. Reitz [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015 m. rugsėjo 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.abc-clio.com/ODLIS/odlis_b.aspx>.
5. BRAZIŪNIENĖ, Alma. *Bibliofilija kaip asmenybės raiška*: Kazio Varnelio biblioteka [monografija]. Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2008. 272 p.: iliustr.
6. BRUKAITĖ, Paula. *Bibliofilinių leidinių leidyba Lietuvoje 1991–2012 metais*. Vilniaus universitetas, Komunikacijos fakultetas. Vadovė doc. dr. Alma Braziūnienė. Vilnius, 2013. 65 p.
7. *čiabukai ir kt. (dizaino ir spaudos darbai) = chap-books etc. (design et printing)*: [albumas]. Sudarė ir apipavidalino Tomas S. Butkus. [Vilnius]: Vario burnos, 2014. 88 p.: iliustr.
8. DIBDIN, Thomas Frognall. *The Bibliomania or Book Madness*, Containing Some Account of the History, Symptoms, and Cure of this Fatal Disease... Ed. by Peter Danckwerts. Richmond: Tiger of the Stripe, 2004. 223 p.
9. *Even Hoszen Private Press* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015 m. rugsėjo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.evenhoszen.co.il/?CategoryID=371>>.
10. JANKEVIČIŪTĖ, Giedrė. *Lietuvos grafika, 1918–1940*. Vilnius: E. Karpavičiaus leidykla, 2008. 240 p.: iliustr.
11. KACZOROWSKI, Wojciech. *Polskie druki bibliofilskie*: broszury i druki ulotne. Wrocław: Muzeum Narodowe we Wrocławiu, 1996. 86, [4] p.
12. KALIBATAITĖ, Kamilė. *Bibliofiliniai faksimiliniai leidiniai*. Vilnius: Petro ofsetas, 2013. 109 p.: iliustr.
13. KAUNAS, Domas. Bibliofilinis leidinys. Iš *Knygotyra*: enciklopedinis žodynas. Vilnius, 1997, p. 47.
14. KAVALIAUSKAS, Albinas. *Knygų įrašimų kultūra*: [elektroninis išteklius]. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2013. 126 p.: iliustr.
15. LIEPAITĖ, Inga. Knyga apie širdžiai mielą ligą bibliofiliją. *Tarp knygų*, 2010, nr. 12, p. 10–12.
16. LORENZ, Angela. *Artist's Books – For Lack of a Better Name* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016 m. sausio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.angelalorenzartistsbooks.com/whatis.htm>>.
17. *Meninės knygrišytės paroda „Bibliofilinė knyga“*: Per-Anders Hübner (Švedija), Dalia Lopez Madrona (Lietuva, Švedija). Dailininkų sąjungos galerija, 2016 06 28–07 12. Jacek Tytkowski (Lenkija), Galerija „Kairė–dešinė“, 2016 06 28–07 23: parodos katalogas. Sudaryt. Rūta Taukinaitytė-Narbutienė. Vilnius: Vilniaus knygrišių gildija, 2016. 47 p.: iliustr.
18. PLEIKIENĖ, Ieva. „Čiabukai“. Apie nekanoninę knygų architektūrą. *Literatūra ir menas*, 2015, kovo 13, p. 21.
19. REPUCHO, Ewa. *Fanaberie i pasje*: edycje bibliofilskie i druki ozdobne Biblioteki Narodowej w Warszawie. Warszawa: Biblioteka Narodowa, 2006. 63 p.: iliustr., faks.
20. RUŽANCOVAS, Aleksandras. Numeruotieji leidiniai. Iš *XXVII knygos mėgėjų metraštis*. Kaunas, 1933, t. 1, p. 159–161.
21. STEPONAITIS, Vytautas. Numeruotieji leidiniai. Iš *XXVII knygos mėgėjų metraštis*. Kaunas, 1937, t. 2, p. 193–202.
22. TAUKINAITYTĖ-NARBUTIENĖ, Rūta. Bibliofilinė knyga – senųjų knygų ilgesys. Iš *Meninės knygrišytės paroda „Bibliofilinė knyga“*: Per-Anders Hübner (Švedija), Dalia Lopez Madrona (Lietuva, Švedija). Dailininkų sąjungos galerija, 2016 06 28–07 12. Jacek Tytkowski (Lenkija), Galerija „Kairė–dešinė“, 2016 06 28–07 23: parodos katalogas. Sudaryt. Rūta Taukinaitytė-Narbutienė. Vilnius: Vilniaus knygrišių gildija, 2016, p. 5–7.
23. TAUKINAITYTĖ-NARBUTIENĖ, Rūta. Menas, amatas, technika: pasaulinė meninės knygrišytės

- bienalė Prancūzijoje. *Kultūros barai*, 2013, nr. 11, p. 39–42.
24. TRUMPIS, Gintautas. *Asmeninė biblioteka: katalogas*. Kn. 1: Knygos apie knygas. Vilnius, 2014. 288 p.: iliustr.
25. Užtrukęs pokalbis tarp dviejų kontinentų: Vida Mažrimienė kalbina Adolfą Vaičaitį. *Naujoji Romuva*, 2007, nr. 4(561), p. 31–34.
26. WALSDORF, John J. The librarian/bibliophile and the antiquarian/op books from the publisher's perspective. *Library Acquisitions: Practice & Theory*, 1991, vol. 15, iss. 1, p. 77–83.
27. Wydanie (edycja) bibliofilskie. In *Encyklopedia wiedzy o książce*. Wrocław i i., 1971, p. 2521–2522.
28. *Žemaičių bibliofilas*: Simono Daukanto bibliofilų klubo laikraštis. Plungė, 2000–2014. Nr. 1–4 – 2000–2001; Nr. 5 – 2009; Nr. 6 – 2014.
29. ДУНИН-ГОРКАВИЧ, Януш. К типологии библиофильской книги. In *Актуальные проблемы теории и истории библиофильства: тезисы сообщений 3-й всесоюзной научно-практической конференции*. Ленинград, 1989, с. 20–23.
30. ЛАСУНСКИЙ, О. Г. Библиофильское издание. In *Книга: энциклопедия*. Москва, 1999, с. 97.
31. СЕСЛАВИНСКИЙ, Михаил. Родители библиофильских изданий – французские книгоиздатели и русские художники. In *Федеральное агентство по печати и массовым коммуникациям* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015 m. lapkričio 23 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.fapmc.ru/mobile/activities/biblio/item1266.html>>.
32. СЕСЛАВИНСКИЙ, Михаил; ТАРАКАНОВА, Ольга. *Книги для гурманов: библиофильские издания конца XIX–начала XX века*. Москва: Белый город, 2010. 309 p.: iliustr.
33. ТАРАКАНОВА, Ольга. *Антикварная книга* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015 m. rugsėjo 15 d.]. Москва: Московский государственный университет печати, 2000. Prieiga per internetą: <<http://www.hi-edu.ru/e-books/AK/3-2-09.htm>>.

1 PRIEDAS

Martyno Mažvydo bibliofilų klubo 1995–2016 metais išleisti numeruoti leidiniai (chronologine seka)⁴⁸

1. *Martyno Mažvydo bibliofilų klubo įstatai*. Vilnius, 1995. 8 p. „Įstatų išleista 99 egzemplioriai, iš jų 44 numeruoti skirti klubo nariams.“
2. KAUNAS, Domas. *Bibliofilo biblioteka*. Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. Bibliografijos ir knygotyros centras, Martyno Mažvydo bibliofilų klubas. Vilnius: Lietuvos nacionalinė M. Mažvydo biblioteka, 1995. D. 1: Didžiosios Lietuvos ir JAV lietuvių lietuviškieji leidiniai: katalogas. 171, [1] p. Tiražas 100 numeruotų egz.
3. TRUMPIS, Gintautas. *Asmeninė biblioteka – mano gyvenimo savastis: pranešimas, skaitytas 2000 m. sausio 5 dieną M. Mažvydo bibliofilų klubo susirinkime Vilniaus universiteto bibliotekos P. Smuglevičiaus salėje*. [Dail. Rasa Janulevičiūtė]. Vilnius: [Martyno Mažvydo bibliofilų klubas], 2000. 26 p. „Išleisti 99 egzemplioriai, visi numeruoti.“
4. *Miniatiūrinės knygos iš Gintauto Trumpio ir Vilniaus universiteto bibliotekos rinkinių*: parodos katalogas. Martyno Mažvydo bibliofilų klubas, Vilniaus universiteto biblioteka; sudaryt. Gintautas

⁴⁸ Sudaryta peržiūrėjus leidinius *de visu*.

- Trumpis; parengė Asta Krakytė, Nijolė Klingaitė. Vilnius, 2001. 53, [1] p. „Išleista 250 egzempliorių tiražu, iš jų 50 vienetų sunumeruota.“
5. *Bibliofilai apie asmenines bibliotekas*. Vilniaus universiteto Knygotyros katedra, Martyno Mažvydo bibliofilų klubas, Simono Daukanto bibliofilų klubas, XXVII knygos mėgėjų draugija; sudarė Domas Kaunas. [Vilnius]: VU I-kl., 2001. 143, [1] p.: iliustr. „Išleista 300 numeruotų egzempliorių.“ Viršelio dail. Rasa Janulevičiūtė.
  6. BURY, Richard de. *Philobiblon, arba Apie meilę knygoms* = Philobiblon, sive De amore librorum. Martyno Mažvydo bibliofilų klubas; iš lot. kalbos vertė Irena Jackevičienė; dail. Elona Marija Ložytė. Vilnius: Baltos lankos, 2001. CXXVII, 23, [2] p.: faks. Tiražas 1000 numeruotų egz.
  7. *Martyno Mažvydo bibliofilų klubas*: žinių knygelė. Sudaryt. Domas Kaunas; dail. Rasa Janulevičiūtė. Vilnius: VU Knygotyros katedra, 2002. 30 p. „Išleisti numeruoti 222 egzemplioriai, iš jų 1–39 skirti Martyno Mažvydo bibliofilų klubo nariams, 40-as klubo archyvui.“
  8. *Ne krūmas, bet su lapais, ne marškiniai, bet susiūti, ne žmogus, bet šnekėti moka*: knygelė bibliofilo lentynai. Martyno Mažvydo bibliofilų klubas; parengė Domas Kaunas; sudarė Giedrė Buftenė ir Rasa Kašėtienė; dail. Rasa Janulevičiūtė. Vilnius: Martyno Mažvydo bibliofilų klubas, 2003. 22, [1] p.: iliustr. „Išleisti 333 numeruoti egzemplioriai, iš jų 1–39 skirti Martyno Mažvydo bibliofilų klubo nariams, 40-as klubo archyvui.“
  9. *Knygos ir bibliofilijos kultūra*: svarstymai ir mintys. Sudaryt. Domas Kaunas; dail. Elona Marija Ložytė. Vilnius: Versus aureus, 2005. 239, [1] p.: portr. Tiražas 1000 egz. „Šios knygos šimtas numeruotų egzempliorių išleista Martyno Mažvydo bibliofilų klubo nariams“.
  10. *Mažosios Lietuvos spaudos paveldas*: parodos iš Domo Kauno rinkinio katalogas. Martyno Mažvydo bibliofilų klubas; sudarė Domas Kaunas. Vilnius: Petro ofsetas, 2009. 105, [1] p.: iliustr. „Išleista 200 numeruotų egzempliorių“. Apipavidalino ir maketavo Vida Vaidakavičienė.
  11. TRUMPIS, Gintautas. *Asmeninė biblioteka* = Personal library = Личная библиотека: katalogas. Martyno Mažvydo bibliofilų klubas; dail. Elona Marija Ložytė. Vilnius: [G. Trumpis], 2014. Kn. 1: Knygos apie knygas. 287, [1] p.: iliustr., faks., portr. „Išspausdinta 117 egzempliorių, iš kurių 17 – vardinių, 51 – numeruotas. Visi egzemplioriai pasirašyti autoriaus“.
  12. *Leono Panavo asmeninis knygų įrišų rinkinys*: katalogas. Sudarė ir parengė Domas Kaunas; [dail. Alfonsas Žvilius]. Vilniaus universitetas, Komunikacijos fakultetas, Knygotyros ir dokumentotyros institutas, Medijų tyrimo laboratorija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2016. 12 p.: iliustr. Tiražas 200 egz., „35 numeruoti katalogo egzemplioriai skirti Martyno Mažvydo bibliofilų klubui“.

2 PRIEDAS

XXVII knygos mėgėjų draugijos 1995–2012 m. išleisti numeruoti leidiniai (chronologine seka)⁴⁹

1. *Bibliofilinių leidinių parodos katalogas*: knygos šventė 1995 05 07. Kaunas: Kauno kultūros rūmų knygynas salonas, 1995. [8] p. Tiražas 270 numeruotų egz. XXVII knygos mėgėjų draugija minima kaip viena iš premijos už geriausią bibliofilinį leidinį steigėjų.
2. ANTALKIS, Pranas. *Trečdalis atskilusio mėnulio – virš Lietuvos*: [dokumentinė apybraiža]. Kaunas: Kauno kultūros rūmų knygynas salonas, 1995. 172, [1] p. „50 egz. numeruoti ir pasirašyti autoriaus, 1–27 egz. skiriami XXVII knygos mėgėjų draugijos nariams.“
3. ADOMAVIČIUS, Romas. *Maironio kūrinių leidimai ir autografai*: [1891–1931]. Vilnius: V. Užtupo leidykla „Vilius“, 1996. 42, [1] p.: faks., portr. Tiražas 500 egz., iš jų 100 numeruotų, 1–27 egz. skiriami XXVII knygos mėgėjų draugijos nariams.
4. *Autografai ne tik knygoje*: parodos katalogas: dokumentai, laišakai, atvirukai, knygos. Paruošė Janina Baltaduonienė. Kaunas: Kauno kultūros rūmų knygynas salonas, 1996. 38, [1] p., [2] faks. lap.: iliustr. Tiražas 475 egz.: 440 numeruoti, 35 vardiniai, „jie skiriami Kauno šventės geradariams, pirmieji 27 egz. skiriami XXVII knygos mėgėjų draugijos nariams“.
5. *XXVII Knygos mėgėjų draugijos įstatai ir reguliaminas*. Vilnius: V. Užtupas, 1997. 36 p. Tiražas 50 egz., iš jų 30 – ant kitokio popieriaus.
6. *Iš lietuviško vadovėlio istorijos*: parodos katalogas. Parengė J. Baltaduonienė; [dail. G. Pempė]. Kaunas: Kauno kultūros rūmų knygynas salonas, 1997. 77, [2] p.: iliustr. Tiražas 1000 egz. „100 egzempliorių numeruotų, kurie skiriami XXVII knygos mėgėjų draugijos nariams ir Knygų šventės rėmėjams.“
7. *Lietuvos kalendoriai*: parodos katalogas. [Parengė J. Baltaduonienė; dail. Gediminas Pempė]. Kaunas; Vilnius: XXVII knygos mėgėjų d-ja, 1997. 33, [2] p.: iliustr., faks. Tiražas 330 numeruotų egz., iš jų 1–27 draugijos nariams.
8. ŠEŠPLAUKIS, Alfonsas. *Pirmoji lietuviška knyga naujųjų tyrinėjimų šviesoje*. [Dail. Gediminas Pempė]. Kaunas: V. Staniulio knygynas, 1997. 95, [1] p. Tiražas 1000 egz. „Šimtas egzempliorių numeruoti. 1–27 skiriami XXVII knygos mėgėjų draugijos nariams.“
9. *Lietuviški kontrafakciniai leidiniai*: parodos katalogas. Parengė Janina Baltaduonienė, Danutė Baltrušienė. Kaunas: Kauno kultūros rūmų knygynas salonas, 1998. 58, [1] p.: faks. „Tiražas 530 egz., iš jų 130 numeruotų ant geresnio popieriaus, 1–27 skiriami XXVII knygos mėgėjų draugijos nariams, 28–30 bibliotekoms.“
10. *Pirmosios lietuvių autorių knygos*: parodos katalogas: iš A. Petraičio rinkinių. Parengė Danutė Baltrušienė; dail. Gediminas Pempė. Kaunas: V. Staniulio knygynas, 2000. 29, [1] p.: faks. „Šio leidinio išspausdinta 200 egz., iš kurių 50 numeruotų. 1–27 skiriami XXVII kny-

⁴⁹ Sudaryta peržiūrėjus leidinius *de visu*, įtraukti tik turintys XXVII knygos mėgėjų draugijos prieskyrą ir numeruotų leidinių žymą.

- gos mėgėjų draugijos nariams, 28–37 egz. Simono Daukanto bibliofilų klubo nariams, 38–50 egz. parodos autoriui.“
11. *Bibliofilai apie asmenines bibliotekas*. Vilniaus universiteto Knygotyros katedra, Martyno Mažvydo bibliofilų klubas, Simono Daukanto bibliofilų klubas, XXVII knygos mėgėjų draugija; sudarė Domas Kaunas. [Vilnius]: VU I-kl., 2001. 143, [1] p.: iliustr. „Išleista 300 numeruotų egzempliorių.“ Viršelio dail. Rasa Janulevičiūtė.
  12. SPITRYŠ, Chuanas Viktoras. *Pirmieji pasaulio tautų spausdinti leidiniai*. [Dail. Gediminas Pempė]. Kaunas: V. Staniulio knygynas, 2002. 139, [1] p. Tiražas 500 egz. „Šimtas egzempliorių numeruoti ir pasirašyti autoriaus, 1–27 skiriami XXVII knygos mėgėjų draugijos nariams.“
  13. *XXVII knygos mėgėjų metraštis*. Kaunas, 2004–2014. 5 t.
    - [T.] 1: [Fotogr. 1933 m. leid.]. Kaunas: V. Staniulio knygynas, 2004. 171, [4] p.: iliustr., faks. Dail. Gediminas Pempė. Tiražas 270 egz.
    - [T.] 2: [Fotogr. 1937 m. leid.]. Kaunas: V. Staniulio knygynas, 2004. 210, [5] p.: iliustr., faks. Dail. Gediminas Pempė. Tiražas 270 egz.
    - [T.] 3. Sudaryt. V. Staniulis, dail. G. Pempė. Kaunas: V. Staniulio knygynas, 2004. 235, [3] p.: iliustr., faks. „Išspausdinta 327 egzemplioriai, kurių I–XXVII – knygos mėgėjams, XXVIII – bibliotekai, XXIX–XXX mainams, 1–270 – parduoti, 27 egz. nenumeruoti“.
    - [T.] 4. Sudaryt. Dalia Poškienė. Kaunas: Naujasis lankas, 2010. 321, [1] p.: iliustr., faks., portr., žml. Be dail. „Išspausdinta 527 egzemplioriai, kurių I–XXVII – knygos mėgėjų draugijos nariams, XXVIII–XXX bibliotekoms, XXXI–VL [! t. y. L] – muziejams, rėmėjams, 51–527 – numeruoti“.
    - [T.] 5. Sudaryt. Dalia Poškienė. Kaunas: XXVII knygos mėgėjų draugija, 2014. 423, [1] p.: iliustr., faks., portr. „Išspausdinta 327 egzemplioriai, kurių 1–27 skiriami XXVII knygos mėgėjų draugijos nariams, 28–30 bibliotekoms, 31–50 – muziejams, rėmėjams, 51–327 numeruoti“.
  14. KUDIRKA, Vincas. *Laisvos valandos*: [fotografuotinis leid.]. Kauno Vinco Kudirkos viešoji biblioteka; XXVII knygos mėgėjų draugija. Kaunas: Naujasis lankas, 2005. XIX, 38 p.: iliustr., portr. Tiražas 1000 egz., „iš jų 100 numeruotų su dailininko Vladimiro Beresniovo grafiniu Vinco Kudirkos portretu. I–XXX skiriami XVII knygos mėgėjų draugijos nariams, 31–100 – rėmėjams.“
  15. *Diagnozė: bibliofilija*: esė, straipsniai. Sudarytojas Vidmantas Staniulis. Kaunas: [V. Staniulio knygynas], 2010. 319, [1] p.: iliustr., faks., portr. Tiražas 500 egz., iš jų 100 numeruotų, 1–27 skirti XXVII knygos mėgėjų draugijos nariams.
  16. *Nuo Diurerio iki...: ekslibrisų parodos katalogas*. Sudaryt. Dalia Poškienė; Kauno Vinco Kudirkos viešoji biblioteka; XXVII knygos mėgėjų draugija. Kaunas: Naujasis lankas, 2012. 35 p. Tiražas 200 numeruotų egz., 1–27 skiriami XXVII knygos mėgėjų draugijos nariams, 28–30 bibliotekoms.
  17. *Gyvoji atmintis*: ekslibrisai. Sudaryt. Dalia Poškienė; XXVII knygos mėgėjų draugija. Kaunas: Naujasis lankas, 2012. 35 p. Tiražas 200 egz., visi numeruoti.

Summary

The article deals with the concept of a bibliophile edition, types and groups of these specific editions, their appearance and development in both foreign countries and Lithuania. Bibliophile publishing in Lithuania started in 1930, after the Society of 27 Book Lovers was established, with the aim of popularising book culture and disseminating the fine editions, among other aims. The ten years of the Society of 27 Book Lovers' existence (1930–1940) saw 10 publications, which became a shining example of the European bibliophile publishing. During the International Exhibition of Modern Art and Technology, held in Paris in 1937, the book *Gulbė – karaliaus pati* by Viktoras Petravičius was awarded the Grand Prize, Mečislovas Bulaka's illustrations of *Liūdna pasaka* by Jonas Biliūnas was awarded the Gold medal, whereas Vytautas Kazimieras Jonynas received the Gold medal for wood carvings for books and posters. During the Soviet period, not a single bibliophile edition was published in Lithuania. The authorities looked upon bibliophilic activities as a kind of the game played by the bourgeois society, alien to the Soviet people and contrary to the official Communist ideology. The publication of the first numbered editions was started only during the period of Perestroika and National Revival Movement in 1987–1988.

The article aims to analyse the numbered editions published by four bibliophile organizations, currently active in Lithuania, during the last two decades as well as the publications issued by other Lithuanian publishing houses which could be regarded as bibliophilic editions. On the basis of the research, the following conclusion could be drawn: the above mentioned numbered editions, with a few exceptions, do not meet the criteria of a bibliophile edition. Therefore, one can hardly talk about the tradition of publishing bibliophile editions in the present-day Lithuania, based on the bibliophile culture, even though certain individual successful examples do exist. Even though Lithuania today boasts a number of internationally renowned book artists, the publishing houses have neither theoretical nor practical readiness to publish bibliophile editions. The bibliophile clubs active in Lithuania largely unite book lovers as amateurs rather than bibliophiles as book collectors. As such, these clubs are passive ideological supporters of bibliophile movement, exerting little influence on the appearance of new bibliophile editions. Nevertheless, the publishing activities launched by certain Lithuanian bibliophiles – book collectors, aimed at making their collections public, is sufficient proof that the ambitions of making business, book collecting and disseminating art can be successfully combined. A certain number of books, published in Lithuania recently, meet the status of a bibliophilic edition. Claiming that bibliophile publishing today is in the margins of Lithuania's publishing activities, we have to admit that certain hopeful signs do exist nevertheless.

Įteikta 2016 rugpjūčio 24 d.

Priimta 2016 m. rugsėjo 15 d.